

20. Zieliński L. Polityka Rosji wobec Bliskiego Wschodu / L. Zieliński // Polityka Wschodnia. – 2000. – No. 2. – S. 25-50.

Подворная Е. Г. Израиль и Иран во внешней политике Соединенных Штатов Америки и Российской Федерации.

Рассмотрена внешняя политика Соединенных Штатов Америки и Российской Федерации касательно Государства Израиль и Исламской Республики Иран в постбиполярный период развития системы международных отношений. Особенное внимание уделено вопросу взаимосвязи между разрешением арабо-израильского конфликта и реализацией ядерной программы Тегерана в контексте динамичных изменений в регионе Ближнего Востока. Указаны возможные пути взаимодействия двух государств в регионе.

Ключевые слова: Израиль, Иран, США, Россия, ядерная программа, арабо-израильский конфликт.

Podvorna O. Israel and Iran in the foreign policy of the US and the Russian Federation.

The Middle East region made substantial influence on the development of the international politics during the «cold war». After the dissolution of the bipolar system importance of the region was only increased, though transformed. Foreign policy of the United States of America and the Russian Federation towards the Middle East was also modified according both to the changes in their internal developments (mainly in Russia) and in the international arena. Gradually two main issues, namely the Arab-Israeli conflict and nuclear program of Tehran, has dominated the agenda of the US and Russia foreign policy towards the region and their bilateral relationships. Thus, the main aim of the presented article is to investigate foreign policy of the United States of America and the Russian Federation towards Israel and Iran in the period of post-bipolar system of international relations. Special attention in the article is given to the issue of interrelation between the resolution of the Arab-Israeli conflict and implementation of the nuclear program of Tehran in the context of dynamic developments in the Middle East. The author shows evolution of the foreign policy of the US and Russia towards Iran and Israel for the last twenty years, displaying elements of cooperation and confrontation. In the last part of the article particular attention is drawn to the impact of the Arab Spring on the position of the Islamic Republic of Iran in the region and its growing ambitions to execute more influence there, which might redefine security system not only in the Middle East, but can pose serious threats and challenges to the European security and international security. Taking into consideration above-mentioned, possible ways of cooperation in the region between the US and Russia, whose security interests are very much interconnected, are indicated.

Keywords: Israel, Iran, United States of America, Russian Federation, nuclear program, Arab-Israeli conflict.

Надійшла до редколегії 01.03.2013 р.

УДК 261.6:336.027

М. І. Далекорей

Закарпатський державний університет (м. Ужгород)

СОЦІАЛЬНА АКТИВНІСТЬ ЦЕРКВИ ЯК РІЗНОВИДУ НЕКОМЕРЦІЙНИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Проаналізовано основні напрями соціальної політики Православної Церкви як різновиду некомерційних організацій. Розглянуті форми церковної благодійницької діяльності. Визначено шляхи живої активізації Української Православної Церкви в сучасному суспільстві.

Ключові слова: релігійна організація, Церква, соціальна діяльність, благодійність.

В Україні нині функціонує змішана (ринково-державна) економіка, що містить у собі як приватно-комерційний сектор, підприємства якого керуються у своїй діяльності принципом досягнення максимального прибутку, так і громадський (або некомерційний), в якому превалює орієнтація на досягнення загального блага. Організації, які належать до громадського сектору, діючи в умовах ринкових відносин, використовують ринкові механізми тільки вимушено, оскільки їх головні цілі не зводяться до отримання максимального прибутку. У громадському секторі виділяють два основних підсектори: державний та добровільно-громадський. О. В. Макаренко, Б. Л. Рудник, С. В. Шишкін та Л. І. Якобсон вважають, що добровільно-громадський підсектор є окремим суспільним сектором, називаючи його «третім сектором економіки». Ці дослідники зазначають, що у провідних країнах Європи «державна і місцеві органи влади відповідають за фінансування соціально значущих проектів некомерційних організацій. Вони укладають з ними... на конкурсній основі контракти на надання відповідних послуг. Як правило, це забезпечує краще задоволення запитів споживачів і менші витрати» [1, с. 51]. Специфічним видом добровільних громадських організацій є релігійні громади. Вивченню соціально-економічної складової їх діяльності приділяли увагу такі відомі дослідники як Л. І. Митрохін, М. О. Митрохін, В. В. Сімонов, та О. В. Шведов. Правовий і морально-етичний аспекти взаємодії релігійних організацій та держави розглянули в своїх працях О. Г. Білорус, А. І. Кавалеров, В. А. Кравченко, В. Ф. Лазарев, В. І. Лубський, Д. Г. Лук'яненко, А. С. Павлов, К. П. Победоносцев, В. І. Синайський, Р. С. Суворов, В. А. Ципін та інші вчені. Пропоноване до уваги дослідження присвячене аналізу соціально-економічної діяльності Української Православної Церкви (Московського Патріархату) – далі в статті – УПЦ (МП).

Принциповою відмінністю некомерційних організацій громадського сектору від

державних структур є добровільна участь громадян в їх діяльності, що передбачає відсутність будь-якого примусу (наприклад, добровільним є ухвалення рішення щодо вступу та виходу з них, внесення пожертв або сплати внесків і т. д.). Діяльність цих організацій спрямована на досягнення благодійних, культурних, наукових, професійно-освітніх, природоохоронних, правозахисних та ін. соціально значущих цілей. По-суті, активісти громадських організацій допомагають державним установам виконувати їх соціально значущі функції. Майно некомерційних громадських організацій (наприклад, кошти благодійних фондів та їх приміщення) не повинне перебувати у власності держави.

В сучасній Україні релігійні організації, крім виконання своїх основних суспільних функцій (культурних та інших суто релігійних), займаються фінансово-економічною діяльністю, благодійництвом та іншими соціально значущими проектами. Наша держава сприяє благодійництву некомерційних організацій й, зокрема, релігійних громад. Згідно Статті 4 Закону України «Про благодійництво та благодійні організації» благодійна діяльність може здійснюватися у таких основних напрямках як «сприяння практичному здійсненню загальнодержавних, регіональних, місцевих та міжнародних програм, що спрямовані на поліпшення соціально-економічного...та матеріального становища набувачів благодійної допомоги, сприяння соціальній реабілітації малозабезпечених, безробітних, інвалідів, інших осіб, які потребують піклування, а також подання допомоги особам, які через свої фізичні або інші вади обмежені в реалізації своїх прав і законних інтересів; подання допомоги громадянам, які постраждали внаслідок стихійного лиха, екологічних, техногенних та інших катастроф, у результаті соціальних конфліктів, нещасних випадків, а також жертвам репресій, біженцям; сприяння розвитку науки і освіти, реалізації науково-освітніх програм... , сприяння розвитку культури... , сприяння охороні і збереженню культурної спадщини, історико-культурного середовища, пам'яток історії та культури... ; подання допомоги у розвитку видавничої справи, засобів масової інформації, інформаційної інфраструктури... ; сприяння розвитку охорони здоров'я... , пропагування здорового способу життя, участь у поданні медичної допомоги населенню та здійсненні соціального догляду за хворими, інвалідами, самотніми, людьми похилого віку та іншими особами, які через свої фізичні, матеріальні чи інші особливості потребують соціальної підтримки та піклування; сприяння захисту материнства та дитинства, подання допомоги багатодітним та малозабезпеченим сім'ям» [2].

У Статуті Руської Православної Церкви (РПЦ), автономним канонічним підрозділом якої є УПЦ (МП), наголошується, що майно і кошти Церкви утворюються насамперед з пожертвувань при здійсненні богослужінь, Таїнств, треб й обрядів. Крім того кошти надходять з добровільних пожертвувань фізичних та юридичних осіб, державних, громадських та інших підприємств, установ, організацій та фондів; пожертвувань при поширенні предметів православного релігійного призначення і православної релігійної літератури (книг, журналів, газет і т. п.), а також від продажу предметів культу (свічок, ікон і т. ін.); доходів, одержуваних від діяльності церковних підприємств; відрахувань Синодальних установ, єпархій, єпархіальних установ, місій, подвір'їв, представництв, а також парафій, монастирів, братств, сестринств, їх установ, організацій та інших не заборонених законодавством надходжень. Церква «може мати у власності будинки, земельні ділянки, об'єкти виробничого, соціального, благодійного, культурно-просвітницького та іншого призначення, предмети релігійного призначення, грошові кошти та інше майно, необхідне для забезпечення своєї діяльності... , або отримувати його в користування на інших законних підставах від державних, муніципальних, громадських та інших організацій і громадян відповідно до законодавства країни знаходження цього майна» [3].

Це майно потрібне Церкві, насамперед, для здійснення її віроповчальної та культурної діяльності. Проте Церква прагне займати активну соціальну позицію і, відповідно, виконує різні суспільно значущі функції. Керівництво РПЦ ухвалило програмний документ «Основи соціальної концепції Православної Церкви», в якому зазначено, що серед сфер співпраці Православної Церкви й держави можуть бути «участь у справах милосердя та благодійності; збереження, відродження й розвиток історично-культурної спадщини (зокрема, охорона пам'яток історії і культури)... ; робота з профілактики правопорушень і піклування про осіб, які перебувають у місцях позбавлення волі; участь у гуманітарних дослідженнях; охорона здоров'я... ; підтримка інституту сім'ї, материнства й дитинства» [4]. З цього документу видно, що одним з пріоритетних напрямків соціальної політики Церкви є благодійництво. Структура коштів, які надходять на фінансування благодійної діяльності УПЦ (МП), є наступною: по-перше, ці кошти формуються за допомогою пожертв від віруючих людей під час здійснення богослужінь, Таїнств, треб й обрядів; по-друге, з добровільних пожертв на благодійництво від фізичних та юридичних осіб, державних і приватних підприємств, установ, організацій та фондів; по-третє, коштів, які надходять від продажу предметів культу та православної літератури; по-четверте, доходів від діяльності установ і підприємств УПЦ

(МП), які передаються Церкві для здійснення її статутної діяльності; по-п'яте, від відрахувань Синодальних установ, епархій, епархіальних установ, місій, подвір'їв, представництв, а також парафій, монастирів, братств, сестринств, їх установ, організацій і т. ін.

Справи милосердя та добродійності здійснюються як безпосередньо самими підрозділами УПЦ (МП), так і за допомогою заснованих Церквою благодійних організацій. До таких справ можна віднести відвідування лікарень; надання допомоги особам, які позбавлені волі, погорільцям, біженцям, безпритульним, іншим категоріям соціально незахищених верств населення; благодійне вчинення треб й обрядів; пожертви іконок, хрестиків, молитвословів; видача медикаментів лікувальним закладам і будинкам інвалідів і т. ін.; надання матеріальної підтримки науковим і навчальним установам, фондам, музеям й іншим установам культури. Крім того, релігійна організація для здійснення своїх статутних цілей має право створювати культурно-освітні організації.

Релігійна організація має право здійснювати благодійну діяльність як безпосередньо, так і шляхом заснування благодійних організацій. Благодійна діяльність, яку веде безпосередньо приход, монастир або подвір'я, фінансується за рахунок пожертвувань фізичних і юридичних осіб. Частина цих пожертвувань цільовим чином призначається для благодійної діяльності парафії або монастиря. Іноді кошти на благодійну діяльність надходять з-за кордону: від іноземних юридичних і фізичних осіб. Кошти на благодійну діяльність від іноземних юридичних осіб отримуються у вигляді грантів, гуманітарної або технічної допомоги. Гуманітарна та технічна допомога є різновидом безоплатної допомоги. Таку допомогу у вигляді коштів, товарів, виконаних робіт або послуг надають іноземні держави (їх федеративні або муніципальні органи); міжнародні та/або іноземні установи; некомерційні організації.

Напрямок витрачання коштів релігійними організаціями залежать від формулювань цілей, які зазначаються в тих первинних бухгалтерських документах, що оформляють під час надходження цих коштів. Якщо ж кошти надходять без вказівки конкретних напрямів їх витрат, релігійні організації можуть спрямувати їх на фінансування богослужінь, ведення чернечого способу життя та інших форм діяльності, що передбачена Статутом Церкви.

Церковна благодійна діяльність має багато напрямків. Досвід діяльності благодійних православних громад наочно демонструє, що вони є ефективнішими, ніж державні заклади, у наданні таких соціальних послуг, як догляд за людьми похилого віку та інвалідами, допомога бездомним, лікування від алкоголізму і наркоманії, надання соціально-психологічної допомоги та сприяння соціальній реабілітації людей, які вийшли з місць позбавлення волі. Православні приходи часто співпрацюють з закладами охорони здоров'я. Основними формами роботи є створення в лікарнях храмів та запровадження інституту православних сестринств. Якщо священники в лікарнях надають хворим насамперед моральну підтримку, психологічно допомагаючи їм витримати їх фізичні страждання, то сестри безпосередньо опікують хворих, ведуть з ними духовні бесіди та роздають їм подарунки від віруючих. Починаючи з 90-тих рр. ХХ ст., епархії та парафії УПЦ (МП) опікують декілька будинків для людей похилого віку. Ще одним різновидом соціальної опіки УПЦ (МП) стало створення при великих монастирях і деяких храмах дитячих притулків. До притулків беруть бездомних дітей, яких там годують і навчають.

Згідно вітчизняній Конституції, наша держава є світською країною і, відповідно, в Україні жодна релігія не є ні державною, ні офіційною [5]. Проте Православна Церква активно співпрацює з державними установами та намагається виконувати навіть офіційні функції. Наприклад, УПЦ (МП) взаємодіє із структурними підрозділами Міністерства Внутрішніх справ та Збройних сил України. Координацією та розвитком зв'язків Церкви з цими установами займається спеціально для цього створений у 1995 р. Синодальний відділ. В даний час саме серед представників державного апарату саме представники збройних сил і правоохоронних органів найбільш прихильно ставляться до співробітництва з УПЦ (МП). Адже військовослужбовці відчують гостру нестачу ідеологічних символів та значущих для суспільства ритуалів. Найбільш активне будівництво православних храмів і каплиць в військових частинах велося у другій половині 90-х рр. В ті роки ієрархи Православної Церкви навіть ініціювали відновлення інституту військових капеланів, які могли б на постійній основі займатися роботою з військовими та членами їх родин. Але цю пропозицію на законодавчому рівні не було підтримано, а участь священників у військовій та правоохоронній діяльності зводиться, переважно, до присутності на урочистих заходах в частинах, роздачі ікон та церковних брошур.

Одним з головних напрямків соціальної роботи УПЦ (МП) є розповсюдження православної літератури. Справа не тільки в тому, що присутність на книжковому ринку дозволяє стабільно заробляти. В умовах загальної грамотності саме книга стала основним інструментом катехізації. Адже з неї православні дізнаються як про основи віровчення, обряди і традиції Церкви, так і про її погляди на проблеми сучасності. Шляхом масового

поширення православної літератури пропагуються стандарти правильної поведінки у ситуаціях, що пов'язані з віровченням та культом (розповідається як правильно підійти до священика, якому святому (іконі) і з якого приводу молитися і т. ін.).

Однією з функцій церкви традиційно є надання психологічної допомоги віруючим. В цьому контексті особливе місце в сучасній РПЦ займають духівники. Функцією духівника є сповідання парафіян і повчання на їх прохання у всіх справах. Духівники втішають в стражданні, допомагають радою у важкій життєвій ситуації. У цьому відношенні духівництво продовжує давні традиції старчества. Старчество – це надання психологічної допомоги віруючим, в тому числі шляхом сповіді, поради, настанови, молитовного заступництва, пророцтва, вигнання бісів. Більшість відомих духівників були і нині залишаються насельниками монастирів. Після 1999 р. активність духівників зменшилася, але не припинилася. На рівні єпархіальних управлінь відношення до старців варіативно і залежить від особистої позиції архієрея. Як зазначає М. О. Митрохін, частина церковних ієрархів «з недовірою ставляться до стариць і старців, які не мають священицького сану і не вимагають від своїх послідовників регулярно відвідувати храми та причащатися у штатного духовенства» [6, с. 98].

На наш погляд, релігійні громади недостатньо використовують свій соціально-економічний потенціал. Наприклад, УПЦ (МП) могла б запровадити під своєю егідою масштабну програму підтримки недостатньо соціально захищених верств населення. До виконання цієї програми варто було б залучити ентузіастів не лише з числа православних віруючих, але й волонтерів з числа маловіруючих та невіруючих. За допомогою цієї програми можна було б підтримувати функціонування закладів, які б надавали притулок нужденним (наприклад, безхатченкам). Цей проект не є утопічним, оскільки в суспільстві завжди знайдуться люди схильні до добродійної діяльності. На сьогоднішній день цей потенціал майже не задіяний, а волонтерсько-добродійницький рух перебуває ще в зародковому стані. Відповідно, та організація, яка першою зможе цей потенціал активізувати, отримає грандіозний результат. Зважаючи на те, що УПЦ (МП) має організаційно розвинену і розгалужену структуру з безліччю регіональних представництв, і, що такий проект повністю відповідає цілям її соціальної політики, вітчизняне православ'я участю в подібному проекті змогло б значно покращити свій суспільний імідж та продемонструвати активну позицію щодо подолання суспільного зла.

Для організації масштабних соціальних проектів представники ієрархії УПЦ (МП) мають змінити стратегію та тактику свого звернення до широкого загалу. Насамперед їм варто відмовитися від пасивного очікування державної підтримки. Для збільшення активно діючих прихожан та прихильників УПЦ (МП) варто виділити на фінансування мас-медійної діяльності частину бюджетних коштів та залучити до церковного штату журналістів-ентузіастів, які щиро симпатизують православ'ю. Крім того, щоб наблизити сучасних людей до Церкви, православне віровчення слід доносити в максимально популярній формі та відмовитися від, по-перше, зайвого моралізаторства; по-друге, від нав'язливої політичної ангажованості (зокрема, пропаганди «руського миру»); по-третє, від нещадної критики прихильників нових і нетрадиційних релігійних організацій. Адже подібні матеріали викликають неприйняття і спротив широких категорій населення. Натомість, правильно організована медійна діяльність змогла б підготувати громадську думку щодо необхідності введення церковного податку, який вже запроваджено у ряді країн (наприклад, у ФРН). Введення помірною церковного податку для фінансового забезпечення традиційних релігій могло б стати кращою альтернативою сьогоднішнім економічним реаліям, що, наприклад, допомогло б реалізації задекларованих Церквою цілей її соціальної політики.

Зауважимо, що будь-які соціальні організації та інститути створюються для практичної реалізації суспільно значущих цілей. Система правил і вимог, що висувуються соціально-економічними інститутами до акторів соціальної взаємодії, завжди спирається на сталу структуру духовних, передусім морально-етичних цінностей суспільства. Етичні настанови стійко закріплені у суспільній свідомості і традиціях. Релігія спроможна суттєво пригальмувати нав'язування чужих аксіологічних пріоритетів: адже саме цей соціальний інститут в традиційних суспільствах на основі синтезу побутових звичаїв, табу і міфів закладає морально-етичні основи регуляції суспільних відносин, а згодом сприяє їхньому перетворенню на канони. Розуміючи важливість збереження недоторканості та наслідування культурних цінностей, наша держава має приділити значну увагу проблемам національної та культурної ідентичності.

Як висновок, слід зазначити, що в Україні найпоширенішою релігією є християнство, зокрема православ'я. Соціально-етичний ідеал християнства практично втілений в апробованому двома тисячоліттями інституті Церкви. Тому дослідження та впровадження традиційних етичних імперативів в процесі модернізації соціально-економічної сфери нашої

країни є нагальною необхідністю сьогодення. Етика світових релігій акумулювала в собі багатотомову мудрість. Реформування соціально-економічної стратегії нашої держави має відбуватися на засадах відновлення та поширення традиційних для українського народу цінностей та аксіологічних пріоритетів, що відкривають безмежні обрії для активізації творчого потенціалу індивіду й розбудови його духовності. Релігійна етика неабияким чином впливає на зміст та спрямованість діяльності соціально-економічних інституцій. В Україні слід спрямувати ресурси релігії на конструктивні цілі суспільного розвитку.

Бібліографічні посилання:

1. Макаренко О. В. Государство и негосударственные некоммерческие организации: формы поддержки и сотрудничества [О. В. Макаренко, Б. Л. Рудник, С. В. Шишкин, Л. И. Яковсон]. – М. : «СИГНАЛЬ», 1997. – 176 с.
2. Закон України «Про благодійництво та благодійні організації» від 16. 09. 1997. № 531/97-ВР, чинний, поточна редакція – Редакція від 15. 05. 2011, підстава 3236-17 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу до Закону : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/annot/531/97-%D0%B2%D1%80>.
3. Устав Русской Православной Церкви, принятый на Архиерейском Соборе 13-16 августа 2000 г., с внесенными в него поправками Архиерейского Собора 2008 г. и Архиерейского Собора 2011 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.patriarchia.ru/ua/db/document/133114>.
4. Основы социальной концепции Русской Православной Церкви: Материалы Архиерейского Собора РПЦ 2000 г. [Электронный ресурс] / 12 сентября 2005. – Режим доступа: <http://www.patriarchia.ru/db/text/141422.html>.
5. Конституція України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – Ст. 141. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
6. Митрохин Н. А. Русская православная церковь : современное состояние и актуальные проблемы / Николай Александрович Митрохин. – М. : Новое литературное обозрение, 2006 г. – 656 с. – (Серия : Библиотека журнала «Неприкосновенный запас»).

Далекокорей М. И. Социальная активность Церкви как разновидности некоммерческих организаций.

Рассмотрены основные направления социальной политики Православной Церкви как разновидности некоммерческих организаций. Исследованы формы церковной благотворительной деятельности. Определены пути возможной активизации Украинской Православной Церкви в современном обществе.

Ключевые слова: религиозная организация, Церковь, социальная деятельность, благотворительность.

Dalekorey M. Social activity of the Church as a kind of non-profit organizations.

The main directions of social policy of the Orthodox Church as a kind of non-profit organizations. The shape of the church charity. Among the main areas of social assistance Orthodox Church – helping those populations most in need of support. First of all, it's poor people – pensioners, families with children, people with disabilities, the homeless, street children. Special attention is paid to support drug addicts and those who are in prison or released from prison. The essence of the Institute for nursing hospitals. In addition, analyzes catechist deyatelnost Church, its basic form. It was concluded that social activities can be carried out in such key areas as promoting social rehabilitation of the poor, the unemployed, the disabled and other people who need care, and provision of assistance to persons who because of physical or other disabilities are limited in their rights and legitimate interests, providing aid to citizens affected by natural disasters, environmental, technological and other disasters, resulting in social conflicts, accidents and victims of repression, refugees, promotion of science and education, to promote culture, promote the protection and preservation of cultural heritage, helping to develop publishing, media, information infrastructure, promotion of health, the promotion of healthy lifestyles, participation in the presentation of medical care and the provision of social care for the sick, disabled, lonely, elderly and other persons who because of physical, material or other features requiring social support and care, promote the protection of motherhood and childhood, aiding large and poor families. The ways of a possible increase of the Ukrainian Orthodox Church in the modern society.

Keywords: religious organization, church, social activities, charity.

Надійшла до редколегії 01.03.2013 р.

УДК 316.74:070:323.272

Л. А. Везирова

Бакинский славянский университет

РОЛЬ СМИ В МЕЖДУНАРОДНЫХ ПОЛИТИЧЕСКИХ ПРОЦЕССАХ

Статья посвящена изучению взаимодействия институтов государственной власти и СМИ в процессе разработки и реализации внешней политики государства. В качестве исследовательской задачи была определена попытка проследить расширение сферы влияния средств массовой информации на мировую политику в историческом аспекте.

Ключевые слова: внешняя политика, СМИ, информация, манипуляция общественным сознанием, протестные сетевые сообщества.

Сегодня влияние СМИ достигло такого уровня, что общественный резонанс на большинство событий зависит от реакции на их подачу. Этим сегодня успешно пользуются общественные и политические деятели, которые с помощью СМИ не только повышают свой собственный рейтинг, но и манипулируют общественным сознанием. Ярче всего это проявляется в международной политике.

Аналитики рассматривают вопрос влияния СМИ на международные отношения в